

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 7, Issue 1, March 2019, p. 40-54

Received	Reviewed	Published	Doi Number
24.12.2018	04.03.2019	25.03.2019	10.18298/ijlet.3231

Listening Activities in Turkish Textbooks (5, 6, 7, 8)

*Betül KERAY DİNÇEL*¹

ABSTRACT

Listening activities are the activities prepared for the listening texts in the Turkish textbooks. In the current study, it is aimed to classify the listening activities in the Turkish textbooks prepared by the Ministry of National Education in 2018 as pre-listening, while listening and post-listening activities and also according to their objectives. The current study employed the document analysis method, one of the qualitative research methods. The documents used in the study are limited to the middle school Turkish textbooks published by the Ministry of National Education in 2018. In this regard, a total of 5 textbooks were analyzed. In each textbook, there are 8 listening texts. Thus, the activities designed for a total of 40 listening texts were examined. In the Turkish textbooks, there are listening texts from various genres such as poem, story, folktale, fable, film, folksong, news, cartoons. The pre-listening activities most frequently used in the textbooks are questions asking students to share their research on the topic, what they already know about the topic (poet/author, hero, plot etc.), their opinions about the topic, what they understand from a statement (proverb, saying, verse etc.), about their experiences related to the topic. The while listening activities most frequently used are directed to note-taking, guessing, showing empathy and critical thinking. From among these, the most frequently used one is note-taking. The post-listening activities most frequently used are related to vocabulary, which is followed by asking questions about the text listened. The current study has revealed that the content of the listening activities in the Turkish textbooks do not show much variety.

Key Words: Listening activities, Turkish textbooks, pre-listening, while listening, post-listening.

Türkçe (5, 6, 7, 8) Ders Kitaplarında Dinleme Etkinlikleri

ÖZET

Dinleme etkinlikleri, Türkçe ders kitabında dinleme metinlerine yönelik hazırlanmış etkinliklerdir. Bu çalışmada 2018 yılında MEB tarafından yayımlanan Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası bakımından aynı zamanda kazanımlara göre de sınıflandırılması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan dokümanlar 2018 yılında MEB tarafından yayımlanmış ortaokul Türkçe ders kitaplarıyla sınırlıdır. Beş Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Her ders kitabında 8 dinleme metni bulunmaktadır. Dolayısıyla araştırmada 40 dinleme metnine yönelik etkinlikler incelenmiştir. Türkçe ders kitaplarında şiir, hikâye, masal, fabl, film, türkü, haber, çizgi film olmak üzere pek çok dinleme metin türüne yer verilmiştir. Ders kitaplarında dinleme öncesinde en fazla kullanılan sorular konuyla ilgili araştırmasını paylaşma, konuyla ilgili neler bildiğini sorma (şair/yazar, kahraman, hikâye vs.), bir konuya ilişkin düşüncesini sorma, bir ifadeden (atasözü, özlü söz, dörtlük vs.) ne anladığını sorma, konuyla ilgili kendi yaşamına yönelik soru sormadır. Dinleme sırasında yaptırılan etkinliklerin not alma, tahmin etme, empati kurma ve eleştirel dinleme yöntemlerine yönelik olduğu görülmektedir. En fazla kullanılan yöntem ise dinleme sırasında not alınmasıdır. Dinleme sonrasında en fazla tekrar eden dinleme etkinliği söz varlığıyla ilgilidir. İkinci sık tekrar eden etkinlik metne yönelik soruları cevaplamadır. Bu çalışma ile Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin içerik olarak yeterince çeşitlilik göstermediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinleme etkinlikleri, Türkçe ders kitabı, dinleme öncesi, dinleme sırası, dinleme sonrası.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD. E-posta: betulkeraydincel@gmail.com

1. Giriş

Dinleme daha anne karnında edinilmeye başlanan ilk dil becerisidir. Hampleman (1958) dinlemeyi konuşulan kelimeye dikkat etme eylemi, sadece sembolleri işitme değil, aynı zamanda anlayışla tepki verme olarak tanımlar. Tanımdan da anlaşılacağı üzere dinlemenin temeli işitmedir ancak dinleme için sadece işitmek yeterli değildir. İşitilene bir anlam yükleme süreci geçirilmesi gerekir. Kısacası dinleme, işitilenin fark edilmesi sonucunda ona anlam verme sürecidir.

Anderson (1952) 1930 ve 1940'lı yıllarda dinleme eğitiminin ihmal edildiğini belirtmiştir. Araştırmalarına Landry (1969) "Dinlemenin ihmal edilmesi", Elin (1972) ise "Dinleme: Sınıf içinde ihmal edilmiş ve unutulmuş" başlığını atar, öğretmenler tarafından dinleme becerisi öğretiminin ihmal edildiğinden söz etmektedir. Hâlbuki Rankin (1928), yirmi bir yetişkinin 60 gününü incelediği araştırmasında dinleme becerisinin dört dil becerisi içinde en sık kullanılanı olduğunu ortaya koymuştur.

Dinleme becerisiyle ilgili farkındalıklar dinlemenin öğretilerilebilir olup olmadığı üzerine araştırmacıları düşündürmüştür. Pek çok araştırmacı yaptıkları deneysel çalışmalarla dinleme becerisinin öğretimle geliştirilebildiğini ortaya çıkarmıştır (Johnson, 1951; Heilman, 1951; Irvin, 1954; Erickson, 1954; Hollow, 1955; Giffin ve Hannah, 1960).

Dinleme sürecinin temel yapı taşlarından biri dinleme metinleridir. Artık dinleme metinleri, öğretmenin okuyup öğrencinin dinleyeceği bir metin olmaktan çıkmıştır. Güneş'in (2013) de belirttiği gibi 1970'li yılların başından itibaren yardımcı ders malzemesi olarak kullanılan bant, plak gibi işitsel araçlar; film, fotoğraf, slayt gibi görsel araçlar ve dergi, gazete, el ilanı gibi basılı dokümanlar özgün doküman adını almaya başlamıştır. Öğrencilerin bu tür metinleri okulun her yerinde bulabileceği ve bunları iletişim aracı olarak kullanabileceği görüşü benimsenmiştir (Güneş, 2013: 615). Günümüzde dinleme metinleri yerine EBA'dan video, ses kaydı gibi görsel ve/veya işitsel materyaller kullanılmaya başlanmıştır.

Funk ve Funk (1989) iyi dinleyicilerin yetişmesi için yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Dinleme için bir amaç sağlama: Çocuklara her bir dinleme deneyimi için ana fikri dinlemek, destekleyici detayları belirlemek, ruh hâllerini saptamak, gerçeği kurgudan ayırt etmek, betimsel kelimeleri seçmek gibi özel bir amaç verilmeli. Öğrenciler her dinleme etkinliğinden ne öğrenmeleri beklendiği hususunda rehberliğe ihtiyaç duyarlar ve bu rehberlik onların anlamalarını artırmalıdır. Dinlemeye yönelik bir amaç sağlamak, öğretmenin sonradan anlamlı bir değerlendirme yapmasına yardımcı olur.

- Dinleme için ortamı ayarlama: Öğrencilerin dinlemeye hazır olması için bilinçli çaba gösterilmelidir. Dinleme ortamı tesadüfen gerçekleşmez. Öncelikli aktivitelerin sona erdirilmesi, dikkat dağınıklıklarının ortadan kaldırılması, dinleme için belirli bir amaç oluşturulması, ilgi çekici faaliyetler gerçekleştirilmesi, esnek oturma düzenlemelerinin sağlanması ve potansiyel takip etkinliklerinin belirlenmesi gibi özellikler dinlemeye yardımcı olan bir sınıf ortamı oluşturmaktadır. Dinleme aşamasını tutarlı bir şekilde ayarlamak birkaç dakikalık ders zamanını alabilir ancak harcanan zaman olumlu dinleme alışkanlıkları ve daha iyi anlamayı sağlayacaktır.

- Dinleme etkinliklerine takip deneyimleri sağlama: Takip etkinlikleri iyi planlanmış olmalı, dinlemeden hemen sonra uygulanmalı ve bunun doğrudan bir uzantısı olmalıdır. Bu etkinlikler dinlemeyi amaçlamakta ve başarılı dinleme etkinlikleri için olumlu bir örnek teşkil etmektedir, çocukların yeni bilgilerini hemen uygulamaya geçirmelerine de izin verir. Sınıf tartışmaları, deneyimler yazma, araştırma, sanat projeleri, saha gezileri ve kütüphane ödevleri sadece birkaç örnektir. Anlamlı takip etkinlikleri sağlama pratiği, öğrencilerin dinleme için bir neden olduğuna dair olumlu bir algıya ve kazanılan bilginin kullanılmasına katkıda bulunur. Bu, sürekli iyi dinleme alışkanlıklarını geliştirmenin temelidir.
- Olumlu dinleme alışkanlıklarını teşvik eden metodolojiler kullanma: Öğretmenler her gün çocukların dinlemelerini bekledikleri makul süreyi ve çocukların öğretmenleri dinlemeleri için beklenen süreyi ayarlaması gerektir. Çocukların her gün dinlemeleri beklenen toplam süre önemli ölçüde azaltılmalı ve okul günü boyunca daha kısa, yoğun dinleme sürelerine daha fazla vurgu yapılmalıdır.
- Öğrencilere olabildiğince farklı dinleme deneyimleri verme: Dinleme için değerlendirme (şiir, müzik, esprili hikâyeler), bilgi (duyurular, raporlar, filmler), eleştirel analizler (konuşmanın amacını açıklayın, önyargıyı belirleyin veya gerçeği kurgudan ayırın) ve yaratıcılığı açığa çıkarma (koro okuma, yaratıcı yazma ve hikâye anlatımı) dinleme programındaki tüm önemli unsurlardır (Funk, 1989).

Güneş'e göre ise iyi bir dinleme için öğrencinin zihinsel becerilerini geliştirmek için metni anlama, üzerinde düşünme, çıkarımlar yapma, sorgulama değerlendirme vb. işlemler yapılmalıdır. Anlama sürecinde öğrenci ön bilgileri ışığında metinde sunulan yeni bilgileri incelemeli, onlar üzerinde düşünmeli ve zihninde yapılandırılmalıdır. Bu nedenle metni anlama çalışmalarına ağırlık verilmektedir (Güneş, 2013: 623).

İyi bir dinleme, etkili bir dinleme süreciyle başlar. Dinleme süreci dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası olarak ayrılmaktadır. Dinleme öncesinde dinleyici konuyla ilgili araştırma yapmalı, konuya ilişkin neler bildiğini sorgulamalıdır, gerek bildiklerinden gerek yaşantısından örnekler verdirerek öğrencinin dinleme motivasyonu sağlanmalıdır. Ortam dinleme için uygun hâle getirilmeli, öğrencinin dikkati çekilmelidir. Dinleme öncesinde resimlerden, başlıktan yararlanılarak konuya ilişkin tahminlerde bulunulabilir. Özbay (2005: 135) dinleme öncesinde yapılacakları beşe ayırır. Tanıtmada dinlenilecek konu hakkında genel bilgi verilir. Kestirmede öğrenci konu hakkında tahminde bulunur, dinlenilecek konunun başlığı söylenir, resim ve ipuçları verilerek metnin kestirilmesi sağlanır. Sahnenin oluşturulması, dinlenecek metinde geçen olayın görsel araçlarla canlandırılmasıdır. Yeni sözcüklerin öğretiminde dinlenecek metinde geçen yeni sözcükler ve gerekirse yeni cümle yapıları öğretilir ve sonuncu olarak dinleme etkinlikleri amaçlı bir şekilde yapılmalıdır.

Lingzhu (2003) ise dinleme öncesi yapılması gerekenleri dörde ayırır:

Kelime ilişkilendirme: Bu yöntem, öğrencilerin önceliği dinlemeden önce yeni konuya hangi ön bilgileri getirdiğini belirlemeye yardımcı olur. Bir anahtar kelime veya ifadeye cevap vereceklerdir. Öğrencilere genellikle birkaç kelime veya kelime öbeği verilir ve her bir kelimeyi veya ifadeyi duyduklarında akla gelen her şeyi yazmaları istenir.

Soru sorma: Genellikle öğretmenler, dinledikten sonra öğrencilere sorular sormaktadır. Onlara hedef metni dinlemeden önce sorular verilmelidir. Aklımızdaki sorulara belirli bir konuyla ilgili soruları yanıtlamak veya doğru olduğunu düşündüğümüz şeyi doğrulamak için çoğunlukla konuşmacıyı dinleriz. Dinleme öncesi soruları, seçici bir dikkat stratejisini tetikler. Soruları okuyarak, öğrenciler gelecek bilgiler hakkında kendi beklentilerini oluşturabilir ve ayrıca bu soruların cevaplarını bulmaya çalışarak konuyla ilgili önceki bilgilerini aktif hale getirebilirler.

Olasılıklar / Fikirler / Öneriler listesinin oluşturulması: Ön dinleme etkinliği olarak liste oluşturmayı kullanmak genellikle iyi bir fikirdir. Bu sayede öğrenciler dinleme aşamasında listelerini kullanabilirler. Öğrenciler listeyi hazırlarken, önceden bildiği kelimeleri ve kelime öbeklerini kullanabilirler.

Dinlemeden önce resimlere bakma: Öğrencilerin konulara dikkatlerini çekmelerine yardımcı olacaktır (Lingzhu, 2003).

Dinleme sırasında ise “Dinleme stratejilerini uygular. Not alarak, katılımlı, katılımsız, grup hâlinde, empati kurarak, seçici, yaratıcı, eleştirel dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır. (MEB, 2018)” kazanımında da belirtildiği gibi pek çok strateji kullanılabilir. Dinleme sürecinin zevkli hâle gelebilmesi için bu yöntemlerin çeşitlilik göstermesi önemlidir. Dinleme sırasında en önemli durum not alınmasıdır. Dinleme sırasında öğrenilenler öncekiyle ilişkilendirilir, metnin devamına yönelik tahminlerde bulunulabilir. Özbay’a (2005: 135) göre dinleme sırasında öğretmen metni yüksek sesle okur. Öğrenciler, kitapları kapalı olarak öğretmeni dinler; öğrencilerden metni dinlerken farklı tonlama ve vurgulamalara dikkat etmeleri istenir; öğrencilerin amaçlı dinleme sorularına cevap verebilmeleri için dinlediklerini not etmeleri istenir.

Dinleme sonrasında dinleme öncesi veya sırasındaki tahminleriyle sonrasında öğrendiklerini karşılaştırması istenebilir. Öğrenci özet çıkarabilir, metnin konusunu, ana fikrini bulup metne yönelik sorulara cevap verebilir. Metne yönelik değerlendirmeler yapabileceği gibi işlenen metinle başka bir metni karşılaştırabileceği daha üst düzey etkinlikler yaptırılabilir. Özbay’a (2005: 136) göre ise dinleme sonrasında dinlenen metinle ilgili ayrıntılı sorulara cevap verilir. Bu çalışmanın sınıf düzeyine göre paragraf paragraf yapılmasında yarar görülmektedir; dinlenen metnin sözlü ya da yazılı özeti çıkarılır; giriş ve gelişme kısmı dinlenen bir hikâyenin sonuç kısmının tamamlanması istenir; metni dinlerken ya da dinledikten sonra duyulanları resimle ifade etmeleri istenir; öğretmen okurken ya da okuduktan sonra öğrenciler resim ya da şekil çizer; dinlenen metin ile ilgili resimlerin ya da cümlelerin olay sırasına göre dizilmesi istenir; dinlenenleri yazma ya da dikte etme etkinliklerine yer verilir; duyulan eksik cümleler tamamlanır; dinlenen metne uygun başlık önerilir; metinde boş bırakılan yerleri doldurma çalışmalarına yer verilir.

Ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersinde yaşadıkları dinleme sorunları ve sorunların çözümüne yönelik beklentilerinin incelendiği araştırmada (Keray Dinçel, 2018) ortaokul öğrencileri dinleme sorunlarının ortam, dinleme metinleri, dinleme etkinlikleri, Türkçe öğretmeni ve kendilerinden kaynaklandığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu durum ders kitaplarındaki dinleme etkinlikleri üzerine bir çalışmanın yapılması gerektiğini düşündürmüştür.

Alanyazına bakıldığında Berne (1995), Alonso (1996), Altunkaya (1996), Kaplan (2004), Doğan (2007, 2008, 2010), İşeri ve Yılmaz (2008), Aytan (2011a, 2011b), Lüle Mert (2014), Bulut ve Karasakaloğlu’nun

(2018) dinleme becerisini geliştirecek etkinlik örnekleri verdikleri görülmektedir. Çaylı (2012) ve Karabay (2014) Türkçe öğretmenlerinin dinleme metinlerine yönelik uygulamalarını incelemiş, Melanlıoğlu (2011) İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programını dinleme türleri bakımından değerlendirmiştir. Temur (2010) ve Şahin (2012) dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların dinlediğini anlama becerisine etkisini incelemiştir. Dinleme becerisini pek çok açıdan inceleyen araştırmalar olduğu gibi yalnızca Kaya (2015), Savaş (2014) ve Lüle Mert (2013) ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerine yönelik araştırma yapmışlardır. Lüle Mert (2013) ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerde kullanılan dinleme türlerini, Savaş (2014) ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerini güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na göre incelemiştir. Kaya (2015), ortaokul (5-8) Türkçe dersi dinleme etkinliklerini öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri açısından değerlendirmiştir.

Güncel ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerini dinleme süreçlerine ve kazanımlara göre sınıflandıran bir çalışma olmaması sebebiyle bu çalışmada 2018 yılında MEB tarafından yayımlanan Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası bakımından aynı zamanda kazanımlara göre de sınıflandırılması amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çünkü Patton'un (2014) da belirttiği gibi dokümanlar, gözlenemeyen birçok şeyle ilgili olarak araştırmacıya bilgi sağlamaktadır. Bu dokümanlar, araştırma başlamadan önce gerçekleşmiş şeyleri bile ortaya çıkarabilir.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabilmesi araştırma problemi ile yakından ilgilidir (Yıldırım, Şimşek, 2011). Bu doğrultuda çalışmada veri kaynağı olarak Türkçe Ders Kitapları incelenmiştir. Araştırmada kullanılan dokümanlar 2018 yılında MEB tarafından yayımlanmış Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarıyla sınırlıdır. 2018 yılında beş, altı ve sekizinci sınıflara yönelik birer kitap; yedinci sınıflara yönelik ise iki kitap basılmıştır. Bu yüzden beş Türkçe ders kitabı incelenmiştir. Ders kitapları "5, 6, 7A, 7B ve 8" şeklinde numaralandırılmıştır. İncelenen ders kitapları şu şekildedir:

(5) Aktaş, E., Bayram, B. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: MEB.

(6) Batur, Z., Ceylan, S. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: MEB.

(7A) Demirel, N. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: MEB.

(7B) Kırman, E. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: MEB.

(8) Erdem, İ. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: MEB.

Araştırmada dinleme metinlerine ilişkin doğrudan dinleme metnine yönelik olan etkinlikler incelenmiştir. Her ders kitabında 8 dinleme metni bulunmaktadır. Dolayısıyla çalışmada 40 dinleme metnine yönelik etkinlikler incelenmiştir.

Dokümanların tamamının özgünlüğü kontrol edilmiş, birinci elden kaynaklara ulaşılmıştır. Sonrasında dokümanlar anlaşılmuş ve çözümlenmiştir. Ortaya çıkan kodlar dinleme öncesi, dinleme sırası, dinleme sonrası olmak üzere temelde üç kategoriye ayrılmıştır. Dinleme öncesinde kodlar verilirken dinleme sırasında alt kategori olarak dinleme stratejileri verilmiştir. Dinleme sonrasında ise dinleme etkinlikleri dinleme kazanımlarının alt kategorisi olarak düzenlenmiştir. Verilerin sayısallaştırılmasında frekans değeri kullanılmıştır. Etkinlik örnekleri verilirken ise hangi kitapta ve temada yer aldığı gösterilmiştir. Örneğin “8.3” kullanımı örnek gösterilen etkinliğin sekizinci sınıf kitabının üçüncü temasında yer aldığını ifade etmektedir.

3. Bulgular

Türkçe ders kitaplarında şiir, hikâye, masal, fabl, türkü, film, haber, çizgi film gibi pek çok metin türü bulunmaktadır. Belirtilen metin türlerine yönelik hazırlanan dinleme etkinliklerine ilişkin bulgular dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası şeklinde ayrılmıştır.

3.1. Dinleme Öncesine İlişkin Bulgular

Dinleme öncesine ilişkin sorular kodlanmış ancak herhangi bir kazanıma girmediği için bir kazanımın veya kategorinin altında yer verilmemiş sadece kodlarla ifade edilmiştir.

Tablo 1. Türkçe ders kitaplarındaki dinleme öncesine ilişkin etkinlikler

Dinleme öncesi	5	6	7A	7B	8
Konuyla ilgili araştırmasını paylaşma	3	7	2	-	5
Konuyla ilgili neler bildiğini sorma (şair/yazar, kahraman, hikâye vs.)	4	-	8	5	1
Bir konuya ilişkin düşüncesini sorma	4	2	1	3	5
Bir ifadeden (atasözü, özlü söz, dörtlülük vs.) ne anladığını sorma	2	2	1	4	3
Konuyla ilgili kendi yaşamına yönelik soru sorma	2	2	4	5	1
Bir konu hakkında arkadaşlarıyla tartışma	-	1	-	-	-
Metnin başlık ve görselinden hareketle konusunu tahmin etme	-	3	-	-	-
Başlığın çağrışımlarını yazma	1	-	-	-	-
Kendini başka bir dönemdeki kahramanın yerine koyma	-	-	-	2	-
Toplam	16	17	16	19	15

Dinleme öncesinde genellikle 2 veya 3 soru sorulduğu görülmektedir. Dinleme öncesine yönelik sorular en fazla (19) 7B kitabında yer almaktadır. Diğer kitaplarda hemen hemen birbirine yakındır. Ders kitabında dinleme öncesinde en fazla kullanılan sorular konu ile ilgili araştırmasını paylaşma, konu ile ilgili neler bildiğini sorma (şair/yazar, kahraman, hikâye vs.), bir konuya ilişkin düşüncesini sorma, bir ifadeden (atasözü, özlü söz, dörtlülük vs.) ne anladığını sorma, konu ile ilgili kendi yaşamına yönelik soru sormayken en az kullanılan soru içeriği ise bir konu hakkında arkadaşlarıyla tartışma, metnin başlık ve görselinden hareketle konusunu tahmin etme, başlığın çağrışımlarını yazma, kendini başka bir dönemdeki kahramanın yerine koymadır.

Konu ile ilgili neler bildiğini sorma koduna ilişkin bazı soru örnekleri şu şekildedir: “Atatürk’ün hayatı ile ilgili neler biliyorsunuz? (5.2)”, “Dede Korkut kimdir? (5.5)”

Konu ile ilgili araştırmasını paylaşma koduna yönelik birkaç örnek “Araştırma yaptığımız kütüphane hakkında bilgi veriniz. (5.6)”, “İlaçlarla ilgili araştırmanızın sonuçlarını arkadaşlarınızla paylaşınız. (5.7)” şeklindedir.

Yine “Kültürün yaşaması ve geleceğe aktarılmasında geleneklerin önemini anlatan araştırma sonuçlarımızı arkadaşlarınızla paylaşın. (8.5)” ifadesi sık kullanılan konuyla ilgili araştırmasını paylaşma; “İlaçların bilinçsiz kullanımı ifadesinden ne anlıyorsunuz? (5.7)” sorusu bir ifadeden (atasözü, özlü söz, dörtlük vs.) ne anladığını sorma; “Çevrenizde güler yüzlü, sıcakkanlı insanlar var mı? Bu insanların hayatınızda olması size neler kazandırıyor? (8.1)” sorusu konuyla ilgili kendi yaşamına yönelik soru sorma koduna örnektir.

Diğer az kullanılan sorulara ilişkin örnekler ise şu şekildedir: “Kütüphanede uyulması gereken kuralları arkadaşlarınızla tartışınız. (6.1)”, “Metnin başlık ve görselinden hareketle konusunu tahmin ederek arkadaşlarınızla paylaşınız. (6.6)”

3.2. Dinleme Sırasına İlişkin Bulgular

Dinleme sırasında yapılması istenenlerin “Dinleme stratejilerini uygular. Not alarak, katılımlı, katılımsız, grup hâlinde, empati kurarak, seçici, yaratıcı, eleştirel dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlar.” kazanımına yönelik olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Türkçe ders kitaplarındaki dinleme sırasına ilişkin etkinlikler

Yöntem	Etkinlik	5	6	7A	7B	8
Not alma	Soruları cevaplama	1	-	1	-	-
	Boşlukları doldurma	3	-	2	-	1
	Anlamı bilinmeyen kelime ve kelime gruplarını not alma	2	3	2	4	1
	Not alarak dinleme	1	2	3	1	2
	Kahramanların isimlerini ve özelliklerini not alma	1	-	-	-	1
	Anahtar kelimeleri not alma	-	1	-	-	1
	Olay örgüsü haritasında istenen bilgileri not alma	-	-	1	-	-
Tahmin etme	Tahmin ederek dinleme	1	2	1	2	-
	Metnin konusunu ve ana fikrini görsellerden hareketle tahmin etmeye çalışma	-	1	-	-	-
Empati kurma	Empati kurarak dinleme	-	-	1	3	5
Eleştirel dinleme	Eleştirel dinleme	-	-	-	-	1
Toplam		9	9	11	10	12

Ortaya çıkan kategoriler not alma, tahmin etme, empati kurma ve eleştirel dinlemedir. Ders kitaplarında dinleme metinlerine yönelik olarak not alma, tahmin etme, empati kurma ve eleştirel dinleme yöntemlerine yer verildiği görülmektedir. En fazla tercih edilen yöntem ise dinleme sırasında not alınmasıdır. Not alma yöntemine ilişkin bazı örnekler şu şekildedir: “Aşağıdaki soruları bir kez okuyunuz. ‘Dersimiz Atatürk’ filmi izlerken soruların cevaplarını bularak not alınız. (5.2)”, “Anahtar kelime, bir metinde konuyu en açık biçimde yansıtan kelime veya kelime grubudur. Metninizi dinlerken metnin anahtar kelimelerini not alınız. (6.1)”, “Dinleyeceğimiz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarını not alınız. (6.3)”, “Metni dinlerken aşağıdaki olay örgüsü haritasında istenen bilgileri not alınız. (7A.4)”, “Metni, anlamını bilmediğiniz kelimeleri ‘1.Etkinlik’e not alarak dinleyiniz. (7B.2)”.

“Filmi izlerken öğretmenin durduracağı yerlerde, filmin devamıyla ilgili tahminlerde bulununuz. (6.2)” yönergesi tahmin etmeye, “Belgeseli empati kurarak izleyiniz. (8.2)” yönergesi ise empati kurma yöntemine örnektir.

3.2. Dinleme Sonrasına İlişkin Bulgular

Dinleme sonrasında doğrudan dinleme metnine yönelik olan dinlediğini anlama etkinlikleri içerdikleri özellikler bakımından dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma kazanımlarına göre ayrılmıştır.

Tablo 3. Türkçe ders kitaplarındaki dinleme sonrasına ilişkin etkinlikler

Kazanım	Etkinlik	5	6	7A	7B	8
Dinleme/İzleme	Kelime ve kelime gruplarını bulma	1	1	1	-	-
	Kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin etme	4	3	5	5	2
	Kelime ve kelime gruplarının anlamını TDK sözlüğünden kontrol etme	3	5	5	5	2
	Kelime ve kelime gruplarını cümle içinde kullanma	2	1	2	4	3
	Harfleri eksik olarak verilen kelimeleri anlamlarından yola çıkarak bulma	-	-	-	1	-
	Anlamlarından hareketle kelimeleri bulmacaya yerleştirme	1	-	-	-	-
	Kelimelerle anlamlarını eşleştirme	-	1	-	-	2
	Kelimeleri bulmacada gösterme	-	2	-	-	-
	Kelime ve kelime gruplarını ilişkilendirip bir cümlede ifade etme	-	1	-	-	-
	Cümlelerde altı çizili sözcüklerin hangi anlamda kullanıldıklarını yazma	-	-	-	-	1
Dinlediklerinin/ izlediklerinin konusunu belirler.	Konuyu yazma	-	1	4	1	2
Dinlediklerinin/ izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.	Ana fikri yazma	-	2	3	1	2
	Ana duyguyu yazma	1	-	1	-	-
	Temasını yazma	-	-	1	-	-
Dinlediklerini/ izlediklerini özetler.	Metni özetleme	1	1	2	-	3
	Kronolojik sıra, mantık akışı içinde özetleme	-	-	2	2	-
	Metinde anlatılanları zaman açısından sınıflama	-	1	-	-	-
	Bölümlerde ne anlatıldığını belirleme	1	-	-	-	-
	Cümlelerde anlatılmak isteneni yazma	-	-	-	-	1
Dinledikleri/ izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.	Metne yönelik soruları cevaplama	6	8	7	7	8
Dinlediklerine/ izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.	Metne farklı başlık/başlıklar bulma	1	1	3	2	2
	Verdiği başlığın nedenini açıklama	-	-	1	1	1
	Başlığı değerlendirme, yeni başlık yazma	-	-	-	1	-
Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.	Metni, filmi veya bir bölümünü canlandırma	1	-	1	2	1
Dinlediklerinin/ izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	Açık olarak söylenmeyen (örtülü) anlamları bulma	1	-	1	2	-
	Film, belgesel hedef kitlesi ve amacını söyleme, işaretleme	-	-	4	1	-
	Metnin tutarlılığını değerlendirme	-	-	1	3	-

Kazanım	Etkinlik	5	6	7A	7B	8
Dinledikleriyle/ izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.	Şairin/yazarın düşüncelerini yorumlama	1	-	-	-	-
	Metinle ilgili görüşlerini belirtme	-	1	3	2	1
	Kahramanın bakış açısını değerlendirme	-	-	-	-	1
Dinlediklerinde/ izlediklerinde başvurulan düşüncüyü geliştirme yollarını tespit eder.	Metindeki düşüncüyü geliştirme yolunu/yollarını yazma	-	-	2	2	-
Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.	Beden diliyle anlatılanı yazma (görsel okuma)	1	-	1	-	1
	Sözlü olmayan mesajlar hakkındaki düşüncelerini belirtme (Beden dili)	-	1	-	1	-
Okuma						
Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.	Metinde geçen bazı kelimelerin eş anlamlılarıyla metinde geçen uygun kelimeleri eşleştirme	-	1	-	-	-
	Eş anlamlarını bulmacaya yazma	-	-	-	-	1
Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.	Sorunu bulma, grupların taktığı şapkaya göre çözüm üretmesi	-	-	1	-	-
Metindeki hikâye unsurlarını belirler.	Metinden hareketle 5N1K sorularına cevap verme	1	-	-	-	-
	Yer, zaman, kişiler ve olayı yazma	-	-	-	1	1
Metinle ilgili sorular sorar.	Metne yönelik soru hazırlama	-	1	-	-	-
	Görselleri oluş sırasına göre sıralama	1	-	-	-	-
Görsellerle ilgili soruları cevaplar.	Görsellerdeki olayları yazma	1	-	-	-	-
	Görselin metnin hangi bölümünü anlattığını yazma	-	-	-	-	1
Metinler arasında karşılaştırma yapar.	İki metni içerik yönünden karşılaştırma	-	1	-	-	1
	İki metindeki kahramanları karşılaştırma	-	-	-	-	1
Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.	Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları bulma	-	1	-	-	1
	Metindeki bilgileri öznel ve nesnel olarak ayırma	1	-	1	-	-
Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	Cümleleri neden-sonuç ve amaç-sonuç anlamı verecek şekilde tamamlama	-	1	-	-	-
	Doğru ve yanlış olduğunu ayırt etme	1	-	-	1	-
	Benzetmeyi bulma ve nedenini belirtme	1	-	-	-	-
Okuduğu metindeki kahramanların özelliklerini karşılaştırır.	Kahramanın fiziksel özellikleri ile kişilik özelliklerini metinden hareketle yazma	-	1	-	-	-
	Hikâyede yaşanan olayla ilgili duyguları karakterlerin gözünden anlatma	-	-	-	-	1
Konuşma						
Hazırlıklı konuşma yapar.	Konuyla ilgili münazara düzenleme	-	-	1	-	-
Yazma						
Hikâye edici metin yazar.	Türkünün hikâyesini kurgulayarak yazma	-	1	-	-	-

Kazanım	Etkinlik	5	6	7A	7B	8
Yazma stratejilerini uygular.	Olayların gelişimine uygun son yazma	1	-	-	-	-
	Metnin devamını yazma	-	-	-	-	1
	Slogan yazma	-	-	-	-	1
Kısa metinler yazar.	Anahtar sözcükleri kullanarak paragraf oluşturma	-	-	-	-	1
Toplam		32	37	53	45	43

On bir tane dinleme/izleme, dokuz tane okuma, bir tane konuşma, üç tane yazma kazanımına yönelik dinleme etkinlikleri bulunmaktadır. Dinleme etkinliklerinin 32'si beşinci (5), 37'si altıncı (6), 53'ü yedinci (7A), 45'i yedinci (7B) 43'ü ise sekizinci (8) sınıf ders kitaplarına ilişkindir. Ders kitapları içerisinde en fazla dinlediğini anlama etkinliği içeren kitap yedinci sınıf kitabı (7A), en az içeren ise altıncı sınıf kitabıdır (6).

Dinleme etkinlikleri en fazla (53 etkinlik) "Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder." kazanımına yönelik olarak hazırlanmıştır. Etkinlikler kimi zaman tek başına kimi zaman da üçü bir arada olarak "Kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin etme", "Kelime ve kelime gruplarının anlamını TDK sözlüğünden kontrol etme" ve "Kelime ve kelime gruplarını cümle içinde kullanma" şeklindedir. Belirtilen kazanıma yönelik bazı etkinlikler genellikle "Kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz. (7A1)" şeklinde tekrarlanmaktadır.

İkinci sık tekrar eden etkinlik (36 etkinlik) "Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir." kazanımına yönelik "Metne yönelik soruları cevaplama" etkinliğidir. "Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız. (8.7)" yönergesiyle birlikte neredeyse her metinde ağırlıklı olarak 5-7 soru arasında değişen sorulara yer verilmiştir.

Üçüncü sırada sayılabilecek dinleme etkinlikleri ise "Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler. (8 etkinlik)", "Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder. (11 etkinlik)", "Dinlediklerini/izlediklerini özetler. (14 etkinlik)", "Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir. (13 etkinlik)", "Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir. (13 etkinlik)", "Dinledikleri/izledikleri ile ilgili görüşlerini bildirir. (9 etkinlik)" kazanımlarına yöneliktir. Bu etkinliklere ilişkin bazı örnekler şu şekildedir:

"Siz olsaydınız şiire nasıl bir başlık koyardınız? Şiirin içeriğinden hareketle aşağıdaki kutucuklara üç farklı başlık yazınız. (5.3)", "Naim Süleymanoğlu'nu anlatan bu videonun amacı aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri olabilir? Neden? (7A3)", "Metnin konusu, ana fikri ve yardımcı fikirlerini belirleyiniz. (8.1)", "Dinlerken aldığımız notlardan yararlanarak metni özetleyiniz. (8.6)".

Diğer kazanımlara yönelik dinleme etkinlikleri ise bir veya iki tanedir. Bazı ders kitaplarında örneği bulunmamaktadır. Etkinliklerden bazıları aşağıdaki gibidir:

"Aşağıdaki görsellerin üzerinde yazan kelime ve kelime gruplarını örnekteki gibi birbirleriyle ilişkilendiriniz. Hayal gücünüze göre kuracağımız ilişkileri örnekteki gibi numaralandırınız. Kuracağımız bu ilişkileri birer cümle ile ifade ederek aşağıya yazınız. (6.4)"

"Dinlediğiniz metni daha önce okuduğunuz "Ben Aziz Sançar" başlıklı metin ile karşılaştırınız. (6.5)"

“Seyit Onbaşı” filminde geçen aşağıdaki cümlelerden nesnel olanların başına (N), öznel olanların başına (Ö) yazınız. (7A2)”

“Naim Süleymanoğlu’nun hayatından hareketle ‘Kişilerin başarısını sağlayan temel etken genetik özellikleri mi yoksa çalışmaları mıdır?’ konulu bir münazara düzenleyiniz. (7A3)”

“Yaşayan İnsan Hazinesi” adlı belgeselde konuşmacıların sözlü olmayan mesajlarını (ses tonu ve vurgu, beden dili, jest, mimik, giyim kuşam...) belirleyerek anlatmak istediklerini boşluklara yazınız. (7B.8)”

4. Sonuç ve Tartışma

Türkçe ders kitaplarında şiir, hikâye, masal, fabl, film, türkü, haber, çizgi film olmak üzere pek çok dinleme metin türüne yer verilmiştir. Dinleme metinlerinin sadece basılı kaynaklar olmaktan çıkıp görsel ve işitsel araçların kullanıldığı daha ilgi çekici bir hale bürünmesi öğrencilerin daha dikkatli dinlemeye teşvik edilmesi açısından önemlidir. Karasakaloğlu’nun (2012) üçüncü sınıf öğrencilerine yaptığı çalışmada da resim ve fotoğraflar aracılığıyla seslendirilmiş metinlerin deney grubunda kontrol grubuna göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür.

Ders kitaplarında dinleme öncesinde en fazla kullanılan sorular konuyla ilgili araştırmasını paylaşma, konuyla ilgili neler bildiğini sorma (şair/yazar, kahraman, hikâye vs.), bir konuya ilişkin düşüncesini sorma, bir ifadeden (atasözü, özlü söz, dörtlük vs.) ne anladığını sorma, konuyla ilgili kendi yaşamına yönelik soru sormayken en az kullanılan soru içeriği ise bir konu hakkında arkadaşlarıyla tartışma, metnin başlık ve görselinden hareketle konusunu tahmin etme, başlığın çağrışımlarını yazma, kendini başka bir dönemdeki kahramanın yerine koymadır.

Dinleme öncesinde öğrencileri metne hazırlayacak sorular öğrencilerin motivasyonunu sağlaması açısından oldukça önemlidir. Şahin’in (2012) 7. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada dinleme soruları deney grubundaki öğrencilere önce dağıtılmış ve öğrencilerin soruları incelemeleri sağlanmıştır. Daha sonra ise metin dinletilmiş ve dinleme esnasında soruların cevaplanması sağlanmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilere ise önce metin dinletilmiş ve dinleme bittikten sonra dinleme testi soruları dağıtılarak soruların cevaplanması sağlanmıştır. Çalışma sonucunda deney grubunda uygulanan tekniğin kontrol grubunda uygulanan tekniklere göre 7. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisine ve hatırlama düzeyine daha olumlu katkılar sağladığı görülmüştür. Yine Timur (2010) da Türkçe öğretmeni adayları üzerinde yaptığı çalışmada metin öncesinde verilen soruların dinlediğini anlama beceri düzeyine olan etkisinin, metni dinledikten sonra verilen sorulara göre daha büyük olduğu sonucuna ulaşmıştır. İki araştırmanın sonuçları da dinleme öncesi soruların anlamaya ne denli katkısı olduğunu göstermektedir. Lingzhu’ya (2003) göre de çalışmalar, öğrencilerin daha önce metnin konusu hakkında bir şey bildikleri veya dinledikleri metnin önceden ne olduğunu bildikleri takdirde bir metni daha çok anladıklarını göstermektedir.

Dinleme sırasında yaptırılan etkinliklerin not alma, tahmin etme, empati kurma ve eleştirel dinleme yöntemlerine yönelik olduğu görülmektedir. En fazla kullanılan yöntem ise dinleme sırasında not alınmasıdır. Pek çok dinleme yöntemi varken kitaplarda aynı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Winn’in (1988) de belirttiği gibi öğrencilerin daha fazla dinlemesi gerekmiyor, daha iyi dinlemeleri gerekiyor. Ona göre böyle bir etkinlik, kötü dinleme alışkanlıklarını geliştirir ve daha verimli dinleme

deneyimleri için fırsatları azaltır. Bu yüzden ders kitaplarındaki dinleme sırası yöntemleri çeşitlendirilmelidir.

Berne (1995) de dinleme öncesinde verilir dinleme sırasında yaptırılan soru sorma ve boşluk doldurma etkinliklerinin dinlemeyi kolaylaştırdığını belirtirken kelime etkinlikleri için aynı şeyi söyleyemez. Kelime hazinesini pasif bir şekilde içeren dinleme öncesi etkinliklerin dinlediğini anlamayı sağlamadığını ve bazı durumlarda dinlediğini anlamayı bile engelleyebileceğini belirtmiştir. Kelime arayarak dinleyen öğrenciler özünde, ağaçlar için ormanı kaybetmiş olabilirler. Bu, öğretmenlerin, öğrencileri metindeki unsurlarından ziyade metnin genel içeriğine odaklanmalarını teşvik eden dinleme öncesi etkinliklerini kullanmalarının daha iyi olduğu anlamına gelir.

Dinleme sonrasında en fazla tekrar eden dinleme etkinliği söz varlığıyla ilgilidir. Kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin etme ve TDK sözlüğünden kontrol etme ile kelime ve kelime gruplarını cümle içinde kullanma şeklindedir. İkinci sık tekrar eden etkinlik metne yönelik soruları cevaplamadır. Neredeyse dinleme metinlerinin tamamında metne yönelik sorular bulunmaktadır. Çaylı'nın (2012) araştırmasında ise öğretmenlerin büyük bir kısmının öğretmen kılavuz kitaptaki metni anlama sorularını yetersiz bulduğu görülmüştür. Savaş'ın (2014) ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerini güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na göre incelediği araştırmada "anlama" ve "çözümleme" basamaklarında çok fazla etkinlik bulunurken özellikle "değerlendirme" ve "yaratma" basamaklarında çok az etkinliğin yer aldığı görülmektedir. Üçüncü sırada sayılabilecek dinleme etkinlikleri ise konu belirleme, ana fikrini/ana duygusunu tespit etme, özetleme, farklı başlıklar önerme, içeriği değerlendirme, görüş bildirme etkinlikleridir. Yine metinlerin temel izleklerine yönelik anlama bilişsel düzeyine uygun dinleme etkinlikleridir.

Dinleme etkinlikleri ortalama 5-7 arasında değişmektedir. Ancak görüldüğü gibi genellikle birbirinin tekrarıdır. Dinleme etkinliklerinin sayısından ziyade önemli olan birbirinden farklı olması öğrenciyi bıktırmamasıdır. Doğan (2007, 2010), Aytan (2011a, 2011b) ve Lüle Mert (2014) kullanılabilir farklı dinleme etkinliklerinin dinlediğini anlama başarısına etkisini göstermiştir. Alonso (1996) da flaşkart, bulmaca, çalışma yaprakları, grafik, posterler gibi uygulamalarla birlikte tüm öğrencilerin daha iyi bir şekilde dinlediğini ortaya çıkarmıştır.

Türkçe ders kitaplarında dinleme öncesi, sırası ve sonrası karşılaştırıldığında üzerinde en az durulan dinleme sürecinin dinleme sırası olduğu görülmektedir. Hâlbuki dinleme öncesinde verilen amaç doğrultusunda gerçekleşecek dinleme amaçsız dinlemeye göre çok daha etkili olmaktadır. Dinleme sonrası etkinliklerinde biçimlendirmelerde farklılıklar olsa da kitaplarda eskiden olduğu gibi hemen hemen her metinde kelime çalışmalarının ve metne yönelik sorular üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Sadece birkaç etkinlikte kelime öğretimi için bulmaca, eşleştirme gibi biçimlendirmeler kullanılmıştır. Nitekim Melanlıoğlu (2013) Türkçe öğretmenlerinin dinleme becerisine yönelik sadece öğretmen kılavuz kitabında yer alan etkinlikleri gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Ders kitaplarının Türkçe öğretmenlerinin başlıca yardımcısı olduğu ve genellikle Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerini kullandıkları düşünüldüğünde dinleme öncesi, sırası ve sonrası etkinliklerinin çeşitlilik arz etmesinin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Aktaş, E., Bayram, B. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Alonso, L. (1996). *Improving deficient listening skills in the language arts program at the middle grades*. Master Thesis, Saint Xavier University, Chicago.
- Altunkaya, F. (1996). Türkçe derslerinde dinleme becerisini geliştirme etkinlikleri. *Bilig*, 2, 255-257.
- Anderson, H. A. (1952). Needed research in listening. *Elementary English*, 29(4), 215-224.
- Aytan, T. (2011a). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aytan, T. (2011b). Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 23-43.
- Batur, Z., Ceylan, S. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Bentley, S. C. (2000). Listening in the 21st century. *International Journal of Listening*, 14(1), 129-142.
- Berne, J. E. (1995). How does varying pre-listening activities affect second language listening comprehension? *Hispania*, 78(2), 316-329.
- Bulut, B., Karasakaloğlu, N. (2018). Etkin dinleme eğitiminin dinlediğini ve okuduğunu anlama üzerine etkisi. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1407-1417.
- Çaylı, C. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki müstakil dinleme metinlerine yönelik öğretmen uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Demirer, N. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademe dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *TÜBAR*, 27, 263-274.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-286.
- Elin, R. J. (1972). Listening: Neglected and forgotten in the classroom. *Elementary English*, 49(2), 230-232.
- Erdem, İ. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Erickson, A. G. (1954). Can listening efficiency be improved? *The Journal of Communication*, 4(4), 128-132.
- Funk, H. D., Funk, G. D. (1989). Guidelines for developing listening skills. *The Reading Teacher*, 42(9), 660-663.
- Giffin, K., Hannah, L. (1960). A study of the results of an extremely short instructional unit in listening. *The Journal of Communication*, 10(3), 135-139.
- Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 603-637.

- Hampleman, R. S. (1958). Comparison of listening and reading comprehension ability of fourth and sixth grade pupils. *Elementary English*, 35(1), 49-53.
- Heilman, A. W. (1951). An investigation in measuring and improving listening ability of college freshmen. *Speech Monographs*, 18(4), 302-308.
- Hollow, M. K. (1955). *An experimental study of listening at the intermediate grade level*. Doctoral Thesis, Fordham University, New York.
- Irvin, C. E. (1954). An analysis of certain aspects of a listening training program among college freshmen at Michigan State College. *The Journal of Communication*, 4(2), 62-64.
- İşeri, K., Yılmaz, İ. (2008). Dinleme edimine ilişkin etkinliklerin değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*. Ankara: TÖMER Yayınları, 139, 7-24.
- Johnson, K. O. (1951). The effect of classroom training upon listening comprehension. *The Journal of Communication*, 1(1), 57-62.
- Kaplan, H. (2004). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerileri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karabay, A. (2014). Dinleme metinlerinin sınıf içi uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 81-94.
- Karasakaloğlu, N., Bulut, B. (2012). Görsel destekli dinleme metinlerinin anlamaya etkisi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(2), 722-733.
- Kaya, E. (2015). *Ortaokul (5-8) Türkçe dersi dinleme eğitimi etkinliklerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri açısından incelenmesi: Durum çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Keray Dinçel, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersinde yaşadıkları dinleme sorunları ve sorunların çözümüne yönelik beklentileri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2551-2571.
- Kırman, E. (Ed.) (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Landry, D. L. (1969). The neglect of listening. *Elementary English*, 46(5), 599-605.
- Lingzhu, J. (2003). Listening activities for effective top-down processing. *The Internet TESL Journal*, 9(11).
- Lüle Mert, E. (2013). Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerde kullanılan dinleme türlerine ilişkin bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 52-73.
- Lüle Mert, E. (2014) Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılacak etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-48.
- MEB (2018). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB.
- Melanlıoğlu, D. (2011). İlköğretim Türkçe Öğretim Programının "dinleme türleri" bakımından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 65-78.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokuldaki dinleme eğitiminin niteliğine ilişkin fenomografik bir araştırma. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1(1), 34-44.
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ.

-
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün, S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem.
- Rankin, P. T. (1928). The importance of listening ability. *The English Journal*, 17(8), 623-630.
- Savaş, Ö. (2014). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin güncelleştirilmiş Bloom Sınıflaması'na göre üst düzey bilişsel beceriler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Şahin, C. (2012). *Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisine ve hatırlama düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Temur, T. (2010). Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların üniversite öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 303-319.
- Winn, D. D. (1988). Develop listening skills as a part of the curriculum. *The Reading Teacher*, 42(2), 144-146.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.